

Stáž Holandsko: Castricum, Middelburg, Moerdijk

V říjnu, konkrétně 11. - 15. 10. 2021 jsme absolvovali 5tídení stáž u kolegů v Holandsku. Celkově jsme navštívili 3 města, 5 klubů (Castricum, Middelburg (3), Moerdijk): pro děti a mladé lidi a 5 škol. Dostali jsme tak možnost nahlédnout na holandský systém sociální práce a také systém školství nahlédnout více komplexně. V Middelburgu nás kolegové navíc provedli i uprchlickým táborem. V mnoha ohledech byla stáž velmi inspirativní, důležitá témata popisujeme níže v kapitolách.

Holandský vzdělávací systém

V Holandsku je základní vzdělávání poskytováno zdarma, a to do osmnácti let věku. Další návazný systém vzdělávání je placený. Stát přispívá 83 euro měsíčně, zbytek částky si musí student nebo jeho rodič doplatit sám. Cena vzdělávání se odvíjí od kvality a je u každé instituce rozdílná. Systém vzdělávání je rozdělen do pěti na sebe navazujících stupňů. Do čtyř let je vzdělávání dobrovolné - jedná se o zařízení podobné mateřským školám v ČR. Od čtyř do dvanácti let žák pokračuje na základní škole, kterou navštěvují všichni bez rozdílu. Výjimkou jsou děti a mladí lidé s nějakým typem mentálního handicapu (např. poruchy autistického spektra, mentální retardace apod.). Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami tohoto typu existují speciální základní školy. Od dvanácti do šestnácti navazuje na základní školu další vzdělávání, které si žáci vybírají na základě vlastních preferencí. Mohou jít na školu zaměřenou více na praktické činnosti (podobné našemu učilišti) nebo na college vzdělávání na principu českého gymnázia. Na obou typech škol jsou základní předměty stejné, rozdíl nastává v praktických činnostech, kdy na učilišti je více praktické výuky (aranžérství květin, péče o zvířata, různé typy řemesel apod.). Tento stupeň studia je zakončen zkouškou. Poté následují dva roky nástavby, kdy je možné studovat podobný nebo jiný obor. Tato část vzdělávání končí v ideálním případě v 18 letech věku zkouškou. Posledním stupněm vzdělávání je studium na univerzitě zakončené bakalářským nebo magisterským titulem.

V rámci vzdělávacího systému existují specializované školy pro cizince, jejichž cílem je v první řadě naučit žáky holandštinu. Tyto školy (ISK) se věnují žákům z různého kulturního prostředí od 12 do 16 let. Žáci jsou rozděleni do tříd podle toho, jakou úroveň vzdělávání mají za sebou. Dohromady jsou zde mladí lidé z Evropy i z válečných oblastí Afriky a Blízkého východu. Cílem studia je dosáhnout v holandštině alespoň úroveň B2 (středně pokročilý). Pro cizince je povinnost navštěvovat tento typ školy. Školy jsou odstupňované na základě poměru teoretických znalostí a praktických dovedností, které student v rámci školy získá. Je běžné, že studenti během své studijní dráhy mění obory a hledají ten, který by jim nejlépe vyhovoval. Jak již bylo řečeno, holandský vzdělávací systém je pružnější, než ten český.

Základem holandského školství je, aby se žáci cítili příjemně - psychická pohoda žáků pozitivně ovlivňuje jejich školní úspěch. Důležité je zapojení jednotlivců do skupiny, vnímání jejich individuálních potřeb, podpora talentů a pomoc při odlišnostech. Holandský systém umožňuje přecházet v rámci jednotlivých specializací, výjimku tvoří cizinci, kteří neumí holandský jazyk. Součástí filozofie *pohoda na prvním místě* je i to, že žákům a studentům je ve škole k dispozici celý tým dospělých profesionálů. Tedy nejen učitelé, ale také školní psycholog, sociální pracovník, team leader nebo mentor. Vyučující se chovají k dospívajícím s respektem, převažuje partnerský přístup. Na rizikové chování se pohlíží spíše jako na příležitost ke změně, než k problému. Studentům a žákům je věnován prostor pro to využít naplno svůj potenciál. Klíčová je také spolupráce školy a rodiny. Učitelé se o žáky aktivně

zajímají, mají přehled o jejich životní situaci a v některých typech škol doprovází studenty i na praxi a do budoucího zaměstnání. Školy jsou ve většině případů otevřené instituce, které pořádají akce pro veřejnost a komunitu, spolupracují s neziskovými organizacemi pracujícími s mládeží apod.

Centrum Castricum

Centrum Castricum bylo otevřeno před deseti lety ohledně řešení situace squatuujících skupin dospívajících. Amber a její kolegové pracují v rámci organizace, která v oblasti Carstricum poskytuje sociální služby široké cílové skupině osob od dětí a mládeže přes lidi s handicapem až po seniory. V rámci organizace mají různí lidé různé specializace. V sekci pro mládež je šest pracovníků z toho pouze dva pracují na plné úvazky (tzn. 36 hod. týdně), zbytek pracuje na zkrácené úvazky. Služba využívá praktikanty z vysokých škol a dobrovolníky. Úzce spolupracuje s dalšími aktéry komunitního života (škola, rodina, policie, úřad). Jednou za měsíc mají pracovníci společná setkání, kde probírají příběhy konkrétních klientů s cílem stanovit kroky společné práce. Obecně pro Holandsko je typické to, že organizace pracují se širokým spektrem cílových skupin s tím, že každá cílová skupina má svého klíčového pracovníka. Během stáže jsme postupně navštívili tři oblasti na severním pobřeží Holandska - Castricum, Middelburg a Moerdijk. Ačkoli se oblasti lišily svou velikostí a občanskou vybaveností, společným jmenovatelem a klíčovým prvkem práce s mládeží byla úzká spolupráce všech složek systému.

Clusius College

V rámci naší stáže jsme měli možnost podívat se do školy Clusius College ve městě Castricum. Tato škola byla odbornou školou typu učiliště (s větším podílem praktických předmětů zaměřených na zemědělství, chov zvířat, aranžerství a ekologii). Škola je rozdělena do čtyř ročníků, každý ročník má svého team leadera, který má přehled o tom, co se v ročníku děje. Škola se snaží maximálně vyjít vstříc individuálním potřebám jednotlivých studentů. Pokud žák poruší během hodiny pravidla nebo má konflikt s učitelem, dostane žák žlutou kartu. Jedná se o dokument, kde žák vyplní svůj pohled na danou situaci a učitel doplní svůj. Společně o situaci diskutují. Ve škole existuje třída pro žáky se speciálními potřebami, kteří narozdíl od ostatních mají svoji třídu a své stále místo. Nemají domácí úkoly a ve škole si nechávají učebnice tak, aby na ně nebyl kladen zbytečný tlak. Mají týdenní plány, měsíční plány. V rámci školy je k dispozici třída pro žáky, kteří se obtížně soustředí. V této třídě je přítomen pracovník, který pomáhá žákům s výukou. V některých případech se využívá online výuka a další nástroje umožňující lepší soustředění a klid.

Klub Discovery

Cílová skupina klubu Discovery je od 12 do 25 let, většina návštěvníků klubu jsou dospívající chlapci. Společným tématem je užívání návykových látek (typicky marihuana, hašiš, extáze, MDMA, ketamin), v některých případech klienti klubu návykové látky prodávají a dostávají se tak do střetu se zákonem. Časté jsou také pouliční bitky, problémy v rodině, pití alkoholu, předčasné opuštění školy apod. Tyto problémy jsou společné cca 15 % populace mladých lidí, kteří mají sklony k rizikovému chování nebo pocházejí z prostředí, které jejich životní situaci zhoršuje. V rámci Discovery probíhá i terénní program, pracovníci vyrážejí do ulic města a kontaktují dospívající v jejich přirozeném prostředí. Zapojují se do komunitních projektů vycházejících z potřeb cílové skupiny - skatepark, přístřešek pro trávení volného času. 90 % rozpočtu služby je hrazeno ze zdrojů okresního města Castricum. Toto financování je typické pro většinu služeb, které jsme v rámci stáže viděli. Financování je většinou na jeden rok, zároveň však

umožňuje i dlouhodobější plánování. Služby zpravidla mají navázané vztahy s městem, a tak je podpora programu dlouhodobá. Program nabízí i poradenství pro rodiny.

Pracovníci stojí vždy za svými klienty, stávají se jejich obhájci. Zároveň jsou klienti informováni o tom, že sociální pracovníci klubu jsou v kontaktu s dalšími osobami v rámci sítě návazných služeb. Pracovníci jsou vidět při pohybu ve škole, jsou ve spojení i s policií - píšou si SMS zprávy a informují se o dění na ulici např. při pouličním násilí apod. Kromě úzké spolupráce je klíčová i transparentnost celého procesu. Pracovníci klienty podrží v obtížné životní situaci. Klient si však musí uvědomit důsledek svého jednání (stejně jako v našem programu s uživateli marihuany, kdy klienty neudáváme, ale také nekryjeme jejich případnou nelegální činnost).

Terénní program nemá pevnou otevírací dobu, pracovníci vyrážejí do terénu v době, kdy uznají za vhodné nebo v případě, kdy je zavolá policie. V programech pro mládež převažuje úzká spolupráce se všemi složkami systému. Oproti situaci v České republice je větší tolerance k užívání návykových látek. Na párty je běžné testování kvality návykových látek prostřednictvím speciálních služeb. Službu je možné využít anonymně a dozvědět se, jakou látku člověk užívá. Sociální práce s mladými lidmi je rozdělena do několika oblastí zahrnující nízkoprahový klub Discovery, terénní program, práci na školách, koučink a online práci. Pracovníci jsou k dispozici online - komunikují s klienty prostřednictvím SMS zpráv nebo chatů v aplikacích a na sociálních sítích. Pracovnice programu Discovery nárazově zajišťuje i terénní službu tak, že nasedne na kolo a jede se projet po lokalitě. V rámci terénního programu oslovuje mladé lidi a ptá se jich na jejich názor - terénní program probíhá podobně jako v Čechách jen víc nahodile a situačně. Program má za sebou několik komunitních projektů (např. stavba skateparku, přístřešků pro trávení volného času dospívajících apod.).

Loneliness is killing_projekt Join us

Join us je jedním z projektů probíhajících ve spolupráci s pracovníky klubu Discovery. Jedná se o skupinovou práci s mladými lidmi, kteří zažívají sociální izolaci, jsou osamělí a obtížně si hledají přátele. Cílem programu je prostřednictvím pravidelných setkání posilovat svoje sociální dovednosti, navázat nové kontakty. Skupina se setkává jednou za dva týdny. Program má velkou propagaci prostřednictvím sociálních médií, placené reklamy a kampaně v celostátní televizi.

Middelburg

Middelburg je hlavní město provincie Zeeland a se svými téměř 40 000 obyvateli je také největším městem, které jsme v rámci stáže navštívili. V Middelburgu jsme navštívili celkem tři nízkoprahové kluby, terénní program, uprchlický tábor a několik škol. V rámci exkurzí do škol jsme navštívili školy pro cizince (ISK), které mají specifický přístup ke vzdělávání. Přístup k sociální práci v programech pro mládež i ve školách je velmi podobný jako v Castricum. Pracovníci s dětmi a mládeží (náplní práce odpovídají spíše kontaktním než sociálním pracovníkům jak je známe v ČR dle zákona o sociálních službách) pracují na klubu i v rámci terénního programu. Každý program má svého styčného důstojníka, který svým způsobem určuje tvář daného zařízení. Hlavního pracovníka doplňuje tým dobrovolníků, stážistů a studentů na praxi. Obecně jsou služby pro mládež postaveny na práci dobrovolníků a studentů na praxi (rekord je město, kde veškeré služby zajišťuje jeden sociální pracovník a tři sta dobrovolníků). Praxe studentů je v rámci studia na vysoké škole dlouhodobá a intenzivní (minimálně jeden rok i několik hodin týdně). Služby se dají doplnit alternativní *pracovní silou*, praktikanti bývají na službě sami nebo s dobrovolníky. Klub **2nd base** leží v blízkosti školy ISK pro

cizince, návštěvníky tohoto klubu jsou zejména chlapci z řad uprchlíků. Další z klubů je zkušebnou a hudebním klubem. Pracovníci těchto zařízení společně ve dvojici vyrážejí do terénu, kde oslovují známé i nové skupiny dospívajících. Cílem tohoto terénního programu je navázání kontaktu s cílovou skupinou, probíhá spíše v rovině kontaktní práce, budování vztahu a kontaktu. Jednotliví pracovníci mají také na starost svoje spádové školy, kam chodí o přestávkách, nebo přednášejí při preventivních programech. Každý z pracovníků využívá svého vlastní superschopnosti k oslovení dětí a dospívajících. I když je Middelburg velkým městem, klíčová je spolupráce pracovníků s dětmi a mládeží s návaznými institucemi a místní samosprávou.

Principy práce s mládeží

Spolupráce jednotlivých složek systému péče o dítě

Úspěšnost práce s mládeží je založena na fungování systému *péče o dítě* jako celku. V zájmu dětí a mladých lidí spolupracují složky preventivní i represivní. Zásadní je spolupráce s policií (např. v klubu v Castricum je častým tématem prodej a užívání návykových látek a používání zbraní, drobná kriminalita a slučování mladistvých do pouličních gangů). Ukázkou fungování tohoto systému v praxi je např. Nick Bood week (11. - 15. 10. 2021). Během tohoto týdne mohou mladí lidé v celém Holandsku odevzdávat zbraně na policejní stanici bez trestu. Akce vychází z příběhu chlapce Nicka Booda, který přišel o život v pouliční přestřelce při prodeji drog. Na místo dorazil jako první jeho otec v roli reportéra místních novin. Po tom, co zjistil, že jde o jeho vlastního syna, začal situaci aktivně řešit s místní samosprávou. U nás v Neposedovi je běžná spolupráce v rámci místní samosprávy, při realizaci komunitních projektů, komunikace se školou, sociálními pracovníky OSPOD apod. při řešení situací klientů např. formou případové konference. V PROSTOR PRO máme zkušenost blízké spolupráce s místní samosprávou při práci na malých obcích, ve větším městě je pro nás stále oříšek proniknout blíž a být městu v otázce práce s dětmi a mládeží právoplatným partnerem. Holandský model se vymyká v tom, že široce spolupracuje také s policií. Pracovníci s mládeží jsou přednostně informováni o plánovaných pouličních konfliktech mezi skupinami - pracovníci tak vystupují v roli mediátorů a znalců místních poměrů. Jejich úkolem je rozmělnění napětí. Ve školách jsou pracovníci s mládeží vítáni, a to i přes to, že školy mají své vlastní sociální pracovníky a pracovnice. Zaměstnanci škol, které jsme navštívili, nám opakovaně sdělovali, že jsou pro ně pracovníci z klubů pro děti a mládež důležití zejména v odpoledním volném čase, kam už škola a její pracovníci nedosáhne. Vzájemně se tedy informují, co se v jejich lokalitě děje, kdy si mohou vzájemně pomoci. Studenti o této spolupráci vědí, funguje transparentní komunikace.

Práce jako životní styl a poslání

Pracovník s mládeží v závislosti na délce praxe, pozici, zkušenostech a dovednostech bere průměrný holandský plat (na pozicích vedoucích je plat v lepším průměru). V Holandsku je běžné, že základem práce jsou navázané vztahy se všemi složkami systému (škola, policie, úřad apod.) a klienty. Podmínkou úspěšnosti řešení problémů v tomto kontextu je dobrá znalost lokality a jejich klíčových hráčů. Spolupráce je založena na osobním kontaktu, pracovníci a pracovnice působí na jednom místě i několik desítek let, často také na stejném místě i žijí. Dochází tak ke slévání hranice mezi profesním a osobním životem. Pracovníci jsou k dispozici v přeneseném slova smyslu 24 hodin denně, sedm dní v týdnu minimálně prostřednictvím osobního/služebního telefonu. Úspěšnost služby závisí na osobnosti a kontaktech konkrétního pracovníka s mládeží. Limitem tohoto přístupu je obtížná zastupitelnost v případě odchodu pracovníka, dlouhodobého výpadku apod. Na jedné straně vnímáme jako velkou výhodu to, že službu reprezentuje jedna/dvě známé tváře, což umožňuje snazší kontakt a

identifikaci. Na druhou stranu tento přístup klade velký nárok na schopnosti a dovednosti jednotlivce, který musí přizpůsobit osobní život své profesi do té míry, že se profesní a osobní role slévá v jednu.

Pracovníci stojí na vždy na straně klientů

Jak již bylo řečeno, služby pro děti a mládež i školství se orientují na potřeby jednotlivců. Na klubu je třeba běžná otevírací doba v odpoledních hodinách zpravidla od 13:00/14.00 do 17:00, následuje pauza, klub pak otevírá znovu večer až do 22:00. V klubu jsou nastavena základní pravidla, která je nutné dodržovat. Pravidla slouží zejména k udržení bezpečnosti a fungování na klubu. Pracovníci klubu i zaměstnanci školy se snaží o to, aby tyto instituce byly bezpečným prostředím, kde každý dostane příležitost k tomu, aby se stal zodpovědným za svůj životní příběh. K tomuto pomáhá i nastavení systému financování služeb. Finance přicházejí přímo od zastupitelstva ke konkrétním službám, je tedy možné ovlivnit přidělení financí konkrétní službě na základě dlouhodobých výsledků. Typická je také realizace dílčích projektů na různá aktuální témata. Dalším bodem, který pomáhá, je zjednodušená evidence - pracovníci vykazují reporty ze služby a docházku klientů. Oproti tlaku na vykazování a plnění závazků a cílů je tak při zjednodušené evidenci možné netlačit na řešení problémů a nechat mladé lidi se rozhodnout, jak budou při řešení své situace postupovat svým vlastním tempem. Nastavení holandské společnosti je i v rámci Evropy velmi liberální. Typická je tolerance k odpovědnému užívání návykových látek (marihuana, MDMA, extáze) i u dospívajících (běžné je např. testování na parties, kdy člověk přinese neznámou látku a nechá si jí na místě vyzkoušet). Návykové látky jsou v Holandsku velmi dostupné. Jejich denní užívání (zejména u marihuany) není mezi klienty ničím neobvyklým. Snadná dostupnost je dána v některých oblastech (např. Moerdijk) nízkou cenou. Tableta extáze stojí pouze 3 EUR (pro srovnání plechovka Coca-coly v Albertu v centru Amsterdamu stojí 3,50 EUR). Česká společnost je oproti holandské v určitých tématech velmi konzervativní (např. témata týkající se LGBTQ+, imigrace, osob pracujících v sex byznysu nebo eutanazie). Tento rozdíl je velmi patrný zejména v tom, že mnoho dospívajících, kteří jakýmkoliv způsobem vybočují z norem nastavených společností (např. na základě etnicity) nejsou společnostmi plně přijímáni. Naopak jsou posuzováni na základě skutečností, které nemohou změnit (barva pleti, sexuální orientace, původ). Dochází tak v očích veřejnosti k redukci jejich osobnosti na základě přisouzené nálepky (typicky třeba Romové). Toto negativně působí na jejich sebevědomí. I v Holandsku jsou školy a prostředí, které jsou více *dutch*, přesto vývoj země je oproti České republice velmi inkluzivní. Zatímco náš školský systém příliš neumí pracovat s odlišnostmi a zaměřuje se stále na šedou masu. Tato otevřenost byla patrná například v tom, že pracovníci nevěděli, zda je nějaká zákonná hranice pro souhlas k sexu, zatímco v některých českých zařízeních je sex pod 15 let velkým tématem.

Inspirace

Stejně jako pro jiné země západní Evropy (např. Belgie nebo Německo) je i pro Holandsko typické, že pracovníci s mládeží působí v jedné organizaci nebo oblasti i několik desítek let. Za dobu svého působení si tak pracovníci vytvoří síť kontaktů napříč systémem, kterých dokážou při řešení problematických situací klientů dobře využít. Díky spolupráci s policií dokážou pracovat preventivně a zmírňovat dopady rizikového chování dospívajících, např. pouliční násilí. Znalost lokality a všech jejích klíčových hráčů (*stakeholders*) a spolupráci s nimi vnímáme i u nás v organizacích Neposeda a PROSTOR PRO jako klíčovou. Stejně jako v Holandsku by nebylo možné realizovat větší komunitní projekt (např. Neposeda: skatepark v Újezdě nad Lesy, otevření nového klubu v Běchovicích, PROSTOR PRO: veřejná akce PRO STREET JAM, otevření klubu v Kostelci, obecně terénní práce na malých obcích apod.) bez zapojení širší komunity a jejích lídrů. Na druhou stranu, i když budování vztahů v komunitě

je velmi zásadní, je to velmi náročná a dlouhodobá disciplína. Tuto zkušenost potvrzují i organizace v České republice, zároveň "životnost" pracovníka s mládeží v NZDM je v průměru 2 až 3 roky. Zde by kromě větší změny systému (zejména pak jednozdrojové financování na jeden rok závislé na proměně politické scény, která navíc dlouhodobě není prosociálně orientovaná), byla na místě i reflexe toho, jak to děláme u nás v organizacích.

Karolína (Neposeda): *"Pro mě osobně byl v něčem velmi inspirující easy-going přístup holandských kolegů. Na jedné straně je na základě této zkušenosti prostor pro revizi metodiky individuálních plánů. V rámci týmu si říct, jak chceme plány naplňovat, a jakým způsobem celý proces usnadnit. Další jev, který mně pomohl zreflektovat naše vnímání služeb, je způsob holandských kolegů při práci s hranicemi. Pro našince je až s podivem, jak moc se prolíná osobní a pracovní život, kdy jsou pracovníci neustále k dispozici. Tento model mi přijde velmi proklientský, na druhou stranu si kladu otázku, jak holandští kolegové řeší problémy spojené se syndromem vyhoření. Zařízení mají k dispozici různé nástroje k jeho předcházení (psychologa, multisport pasy apod.), supervizi však aktivně nevyužívají (tzn., že nástroj tohoto typu nevyužili ani jednou za patnáct let praxe). Nevýhoda tohoto postupu může být v tom, kdy pracovník ztratí náhled na svoji práci a příliš se do ní ponoří (např. mesiášský syndrom), mohou tak mimoděk negativně působit na klienty, aniž by si to uvědomili. V zařízeních však funguje intervize uvnitř týmu. Takové nastavení služeb si v českém prostředí nedokážu představit. Myslím si, že nastavení hranic pro klienty i pro pracovníky je klíčové. I když se může zdát, že pokud se bude pracovník držet nastavené pracovní doby (která je přizpůsobena klientům), nebude jeho pomoc třeba v takovém rozsahu a takovém množství klientů jako v holandském modelu. V minulosti jsme v organizaci zažili různé překročení nastavených pravidel (např. půjčování peněz klientům, kontakt mimo práci apod.) a v dlouhodobém horizontu se tento přístup ukázal jako neefektivní a v některých případech i rizikový (např. časté kontaktování pracovníka konkrétním klientem mimo pracovní dobu apod.). Inspirativní je také rozsah práce s dobrovolníky a praktikanty, dokážu si představit nastavení širší spolupráce s VOŠ v tom ohledu, aby bylo jejich působení dlouhodobé."*

Pracovníci PROSTOR PRO: *"Shodli jsme se, že s inspirací, kterou popisuje Karolína, v zásadě souhlasíme. Velmi inspirativní bylo nahlédnutí do holandského školského systému, jeho otevřenosti směrem ke studentům i ke spolupráci s dalšími aktéry, kteří působí v lokalitě (přestože školy disponují se zaměstnanci na pozici školního psychologa, sociálního pracovníka). Aktuálně se snažíme o větší propojení naší nízkoprahové práce se školami, proto bylo fajn vidět, jak to mají jinde a oboustranně jde o funkční model. S tématem školství pak souvisí i skvěle nastavený systém praxí u studenta vysoké školy studující sociální obor (v klubech jsme se často potkávali se studenty na praxi nebo dobrovolníky), studenti během své praxe tráví ve vybrané sociální službě velkou část svého studia - služby si tak v podstatě mohou "vychovávat" své budoucí kolegy. Velmi inspirativní byl celkový životní postoj pracovníků ke smyslu své práce, opakovaně jsme se potkávali s vnímáním práce s dětmi a mladými jako životní styl: "social work is not a job, but a lifestyle". Na jednu stranu s tím člověk souzní, na druhé straně to konfrontuje s nastavením (osobních/profesionálních) hranic, které výše popisuje Karolína. Zaujal nás projekt Join US, kdy jsme mohli diskutovat i s klientkou programu - zajímavý nápad, který by šel projektově realizovat i v našich českých podmínkách (s ohledem na dobu covidu, a nejen ji - i dobu virtuálního světa a sociálních sítí).*

S účastníky stáže jsme se shodli, že bylo fajn navštívit několik míst, mluvit s vícero pracovníky, hodně toho vidět, na druhé straně se nám nepodařilo na práci kouknout více do hloubky (jako by tomu bylo, kdybychom navštívili jen 1 organizaci). Většinou jsme nakoukli "pod pokličku". Což nemá vyznít jako

negativní hodnocení, ale jako skutečnost, se kterou je psaná i tato zpráva. Kdyby bylo více času, uvítali bychom větší přítomnost při přímé práci. Kdybychom měli možnost vyrazit do Holandska znovu, určitě by nás zajímala práce v hlavním nebo jiném velkém městě (tušíme, že zde může sociální práce s dětmi a mladými vypadat ještě jinak).

Děkujeme za zkušenost.

Tým účastníků stáže: Karolína Brabcová (Neposeda), Gabriela Lepková, Klára Pittnerová, Karolína Míková, David Hladík (PROSTOR PRO, o.p.s.)